

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

28. mail tegi Akadeemiline Rahvaluule Selts teatavaks, et tänavu pälvis Eesti folklooristika aastapremia Piret Voolaid, Eesti Kirjandusmuuseumi folklooristika osakonna vanemteadur Eesti-uuringute Tippkeskuse tegevjuhi ülesannetes. Piret Voolaiu peamised uurimisteemad on mitmekülgsed, tema erialase huvi all on vanasõnad, mõistatused, rahvahuumor, digitaalne folkloor ja spordipärimus. 2019. aastal ilmunud teadustöodes käsitles ta söimuväljendeid, värvisümboolikat mõistatuses ning mõistatuste ja uskumuste seoseid. Lisaks korraldas Voolaid rahvusvahelisi konverentse, mille keskmes olid kaasaegsed kultuurimuutused, mütoloogia ning usundilised jutud. Laiemale üldsusele on tuttavad tema päevakajalised, vanasõnade tähendusi lahti harutavad sõnavõttud meedias.

Kärri Toomeos-Orglaan

Eesti Rahvaluule Arhiivis

17. aprillil ära jäänud Eesti erialaraamatukogude teabepäeva ettekande asemel valmis Olga Ivaškevitšil infosüsteemi Kivike tutvustav videoloeng.

22. aprillil kõneles Mall Hiimäe Vikerraadio "Huvitaja" saates jüripäeva ajaloolisest taustast.

30. aprillil pidas Mall Hiimäe oma maakodus Jõgevamaal improviseeritud loengu maitulest ning rituaalse tule tähendustest rahvapärimeses. Sarnaselt paljude teiste asutuste ja organisatsioonidega oli ka rahvaluulearhiiv sunnitud otsima võimalusi jätkata oma tegevusi veebi vahendusel ning arhiivi YouTube'i kanalil loodi kodu- ja metsaloengute seeria. Loengu "Maitulest ja tuletegemisest" videosalvestuse tegi Janno Simm, helitööluse Jaan Tamm, montaaži Janno Simm ja Risto Järv.

13. mail ilmus ERA kodu- ja metsaloengute seerias Aado Lintropi videoloeng "Mansi mütoloogiast".

14. mail intervjueris Jüri Metssalu Hageri kihelkonna Allika küla vanimat püsielanikku Leiger Parekit ja tema tädipoega pikaajalist politseiametnikku Arne Okspuud.

15. mail ilmus ERA kodu- ja metsaloengute seerias Taive Särje loeng "Labajalg – labane või kõrge?", loengu filmis ja monteeris Janno Simm, helitööluse tegi Jaan Tamm.

21. mail intervjueris Jüri Metssalu Hageri kihelkonna Allika küla elanikku rallisportlast ja maailmarändurit Raido Rüütlit.

22. mail ilmus ERA kodu- ja metsaloengute sarjas Janika Orase loeng “Looduses laulmisest”. Kaamera ja montaaž Janno Simm, helitöötlus Jaan Tamm.

27. mail intervjueris Jüri Metssalu Hageri kihelkonna Kabila küla Hallisoo talu peremeest külavanemat ja loodusetundjat Ilmar Rammlerit.

29. mail intervjueris Jüri Metssalu Hageri kihelkonna Muusika küla Kungla suurtalu peremeest Riho Kraami.

31. mail tutvustas Ingrid Rüütel Vikerraadio saates “Folgiaalbum” oma duubel-CD-d “Virumaa rahvalaule ja pillilugusid” (IV).

4. juunil toimus Haapsalu Lasteraamatukogus 28. Sten Roosi muinasjutuvõistluse auhinnatseremoonia. ERA eriauhinna pälvis Tallinna Pääsküla Kooli 5. klassi õpilane Liisgren Loigom jutuga “Kolm venda ja printsessid”. Muinasjutuvõistluse žürii töös osales Risto Järv.

5. juunil retsenseeris Janno Simm Eesti Maaülikoolis Kerli Kuuse loodusturismi alast magistritööd “Jahinduse meediakuvand, maine ja jätkusuutlikkus Eestis”.

10. juunil tutvustas Risto Järv Eesti Keele Instituudi perekonnanimeraamatu tööruhma seminaril Ojaku puhkekeskuses Pärnumaal rahvaluulearhiivi kogutud nimepärimust.

12. juunil pidas Kärri Toomeos-Orglaan Valga praostkonna sinodil Puhjas ettekande “Sissejuhatus eesti muinasjuttudesse”.

12. juuni olid Vikerraadio raadiosaates “Vasar” külalisteks Astrid Tuisk ning Tallinna Ülikooli humanitaarteaduste instituudi dotsent Ave Mattheus. Juttu tehti lastekultuurist, muutunud lapsepõlvest ja mängimisest. Saadet juhtis Maarja Vaino.

16. juunil ilmus ERA kodu- ja metsaloengute seerias Mari Sarve videoloeng “Regilaulu juurtest”, loengu filmis ja monteeris Janno Simm, helitöötluse tegi Jaan Tamm.

16. juunil toimus Tartumaal Torila külas Turgi käsitöötalus ERA siseseminar, kus tehti kokkuvõtteid möödunud hooaja töödest ja tegemistest ning visandati uue hooaja tegevuskava. Seminari eel tutvuti Palal Kodavere Pärimuskeskuse tööga.

18. juunil tutvustas Astrid Tuisk Vikerraadio saates “Huvitaja” enda ja Inge Annomi koostatud 1990. aastate lastemängude raamatut “Viis ritta. Meie kooliaja mängud”. Kuulajad kasutasid aktiivselt võimalust jagada otsesaatesse helistades oma mängukogemusi. Saates tutvustas ajakirjanik Aivar Viidik ka “Hiiu laste raamandut”, rahvaluulearhiivi tekste väljaandesse aitasid valida ja otsisid välja Piret Voolaid, Helen Kõmmus ja Astrid Tuisk.

19. juunil salvestasid Janno Simm ja Jaan Tamm helistuudios kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadurite Mare Kõiva, Reet Hiiemäe, Eda Kalmre ja Tõnno Jonuksi vestlusringi looduslikest pühapaikadest.

20. juunil intervjueris Jüri Metssalu Tartus Hageri kihelkonnast Allika külast Allika talust pärit Tartu Ülikooli emeriitprofessorit ja kunagist arstiteaduskonna dekaani Lembit Allikmetsa.

21.–22. juunil viis Janika Oras läbi õpitoa seto mitmehäälsel laulust Lummo Kati leelokoori laagris Säpina külas.

22. juunil rääkis Janika Oras Vikerraadio saates “Huvitaja” looduses laulmisest ja jaanipäevalauludest.

26. juunil ilmus ERA kodu- ja metsaloengute seerias Ave Goršiči videoloeng “Koroonafolkloorist”, loengu filmis ja monteeris Janno Simm, helitööluse tegi Jaan Tamm.

Risto Järv, Mari Sarv

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

20. jaanuaril külastas osakonnajuhataja Mare Kõiva Põltsamaa Raamatukogu kirjandusklubi ja pidas seal ettekande “Rahvausundid ja kohalikud legendid”.

Märtsis ühinesid osakonna huumoriuurijad rahvusvahelise koroonafolkloori ja -huumori uurimise projektiga, mida juhivad Giseline Kuipers (Leuveni Katoliiklik Ülikool) ja Mark Boukes (Amsterdami Ülikool). Laiemat avalikkust kutsuti üles andma oma panust aktsiooni.

9. märtsil rääkis Mare Kõiva Klassikaraadio saates “Delta” loitsude uurimisest minevikus ja tänapäeval, nii Eestis kui ka mujal maailmas (saatejuht Liina Vainumetsa). Tutvustati avakogumikku sarjast “Eesti loitsud” (<https://klassikaraadio.err.ee/1056440/delta-9-martsil-avakogumik-sarjast-estli-loitsud/1024108>).

Aprillis pälvis tänavuse õpilastööde I preemia pälvis Hipp Saar (Hugo Treffneri Gümnaasium) tööga “Eesti lemmikloomanimed koolipärimuse 2018. aasta kogumisvõistluse andmete põhjal”.

9. aprillil esitas Reet Hiiemäe Tartu Linnaraamatukogu algupärase lastekirjanduse ettekandepäeval 2020 “Karvased ja sulelised meie laste- ja noortekirjanduses” videoettekande “Üleloomulikud kogemused tänapäeva õpilaspärimuses: meediamõjust tõlgenduste kujunemisel”.

15. aprillil retsenseeris vanemteadur Piret Voolaid Tartu Ülikooli farmaatsia instituudi üliõpilase Nele Helstein-Mau proviisoriõppe uurimistööd “Rahvahuumor rohuteaduses ja ravimimaailmas” (juhendajad Ain Raal ja Marju Kõivupuu).

15. aprillil käsitles osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõna “Käsi peseb kätt”.

22. aprillil rääkis osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõnast “Üks pääsuke ei tee suve”.

29. aprillil mõtestas osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõna “Ega naer nahka riku ega tühi jutt tükki võta”.

1. mail osales osakonna juhtivteadur Mare Kõiva Kuku raadio eriprogrammis, rääkides seal volbripäeva kombestikust. Küsitles Madis Ligi.

6. mail rääkis osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõnast “Parem üks nädal liiga kaua kui üks päev liiga vähe” ja teistest koroonaviiruse tõkestamisega seotud eriolukorras levinud rahvaütlustest.

17. mail esines Mare Kõiva Vikerraadio keelesaates, rääkides koroonapärimumest meil ja mujal.

20. mail rääkis osakonna vanemteadur Reet Hiimäe Vikerraadio saates “Huvitaja” maskide ja maskikandmise usundilisest tähendusest.

28. mail tegi Akadeemiline Rahvaluule Selts teatavaks, et tänavu pälvis Eesti folkloristika aastapreemia Piret Voolaid, Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur Eesti-uuringute Tippkeskuse tegevjuhi ülesannetes.

29. mail toimunud eesti keele riigieksamil oli ühe võimaliku eksamitekstina keskkoolilõpetajatele välja pakutud Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteaduri Liisi Laineste 2017. aastal *Müürilehes* ilmunud artikkel “Üldse pole naljakas! Huumoritraditsioonist ja tsensuurist”.

Juunis oli Pärnu Keskraamatukogus vaadata Piret Voolaiu ja Mare Kõiva koostatud näitus “Vana, aga vigureid täis”. Näituse valmimist toetasid Haridus- ja Teadusministeeriumi keeleosakond, Eesti Teadusagentuuri institutsionaalne uurimisprojekt IUT 22-5, Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus – TK 145).

Juuni algusest 30. septembrini saab Tartu tähetorni aias vaadata näitust “Eestlastele Eesti taevas!”, mis annab ülevaate eestikeelsete taevakaartide kujunemisest. Näituse koostamisel osales nõuandjana osakonna vanemteadur Andres Kuperjanov.

1. juuni Vikerraadio saates “Rahvajutu aasta” olid külas folkloristika osakonna vanemteadurid Reet Hiimäe ja Piret Voolaid. Reet Hiimäe rääkis usundiliste lugude funktsioonist ja nende aktuaalsusest, rahvajutu aasta raamatust, milleks oli Mall Hiimäe koostatud “Emand kaseladvas” rääkis ka jutuvestja Piret Päär. Piret Voolaid avas vanasõna “Paha siga, mitu viga”.

2. juunil osales Mare Kõiva Moskvas korraldatud *online*-konverentsil, mis oli pühendatud Viktor Gatsaki mälestusele. Ta pidas konverentsil Elena Boganevaga ühisetekande mütoloogiliste motiividega muinasjuttudest Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivide venekeelses kollektsioonis.

3. juunil kõneles folkloristika osakonna vanemteadur Reet Hiimäe Vikerraadio saates “Huvitaja” sõrmuse usundilisest taustast (<https://vikerraadio.err.ee/1092394/huvitajarooside-kasvatamine-algajatele/1058555?fbclid=IwAR2otOASw48FGgamU72K7Ux0Rn tFddmfv2LvuuT4VMOrcsgGEwaICZACDGE>).

4. juunil oli osakonna vanemteadur Piret Voolaid külas Klassikaraadio saates “Suveduur” (<https://klassikaraadio.err.ee/1094947/suveduur-4-juunil-festival-visioon-ajapaik-piret-voolaid-neeme-jarvi>).

10. juunil käsitles osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõna “Paha siga, mitu viga: kärss kärnas ja maa külmanud”.

11. juunil kaitses vanemteadur Piret Voolaiu kaasjuhendamisel Tallinna Ülikooli Haridusteaduste Instituudis Bianka Makoid magistritööd “Kasvatus kui fenomen eesti vanasõnades” (kaasjuhendaja Airi Liimets).

17. juunil rääkis osakonna vanemteadur Piret Voolaid Vikerraadio saates “Huvitaja” vanasõnast “Inimene on inimesele hunt”.

17. juunil toimus Eesti-uuringute Tippkeskuse nüüdiskultuuri uuringute töörühma ümarlaud kasvatuses fenomenist eesti vanasõnades. Põhiettekandega esines Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste magistrant Bianka Makoid.

Seminari toetasid Euroopa Liit Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu (Eesti-uuringute Tippkeskus) ja EKM 8-2/20/3 “Folkloori narratiivsed ja uskumuslikud aspektid”.

17. juunil rääkis Asta Õim Kuku raadio saates “Ärataja” eesti kõnekäändudest.

19. juunil salvestasid osakonna juhtivteadur Mare Kõiva ning vanemteadurid Reet Hiimäe, Eda Kalmre ja Tõnno Jonuks helistuudios Janno Simmi ja Jaan Tamme kaasabil vestlusringi looduslikest pühapaikadest.

24. juunil esines osakonna juhtivteadur Mare Kõiva Kuku raadios Madis Ligi raadiosaates, mis käsitles jaanipäevakombestikku.

29. juunil kaitses Paulina Vituščanka Tartu Ülikoolis folkloristika osakonna teaduri Katre Kikase juhendamisel magistritööd rahvalikust kirjalikkusest 1920-30. aastatel Teise Poola vabariigi idaprovintside näitel (kaasjuhendaja Elo-Hanna Seljamaa).

30. juunil olid Novaatori podcastis Maarja Merivoo-Parro külalisteks huumorit uuriv Eesti Kirjandusmuuseumi vanemteadur Liisi Laineste ning kirjandust uuriv Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse vanemteadur Elle-Mari Talivee. Räägiti Kaspar Colling Nielsen'i debüütraamatust “Mount Kopenhagen” (<https://novaator.err.ee/1107185/kopenhaageni-hiigelmagi-traumeerib-ja-vaimustab>).

1., 8., 15. ja 22. juulil rääkis Asta Õim Kuku raadio saates “Ärataja” eesti kõnekäändudest.

Eriolukorra videoloengud

Eriolukorras alustasid Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond ja Eesti-uuringute Tippkeskus oma uurimistulemuste tutvustamiseks uut videoloengute sarja. Loengud on leitavad Eesti Kirjandusmuuseumi koduleheküljel (<https://www.kirmus.ee/tegevus/videoloengud>) ja folkloristika osakonna YouTube'i kanalil FoMeedia (<https://www.youtube.com/channel/UCPEHx7jSdjSaMMm9DtJ0sqA>).

1. aprillil, naljapäeval avas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur Piret Voolaid videoloengus vanasõna “Ega naer nahka riku, ega tühi jutt tükki võta” taustu ja tagamaid. Loeng jätkas Vikerraadio saates “Huvitaja” alates 2018. aastast kõlanud vanasõnade sarja.

8. aprillil käsitles osakonna nooremteadur Anastasiya Fiadotava loengus “Sharing Humor Online in Family Communication” huumori jagamist internetis peresiseses suhtluse näitel.

9. aprillil rääkis osakonna vanemteadur Reet Hiiemäe üleloomulikest kogemustest tänapäeva õpilaspärimuses ning lahkas meediamõju rolli tõlgenduste kujunemisel.

15. aprillil lahkas osakonna Piret Voolaid eesti vanasõna “Käsi peseb kätt”.

20. aprillil vaatles Piret Voolaid videoloengus “Kas julge hundi rind on rasvane või hanerasvane?” levinud eesti vanasõna “Julge hundi rind on rasvane” ja lahkas selle tähendust. Koroonakriis on toonud meile erinevad spetsiifilisi märksõnu ja teemaviiteid, millest hanerasv oli kindlasti üks märgilisemaid. Loengus räägiti ka sellest, miks varem olemasolevaid vanasõnu parodeeritakse ja nendega mängitakse.

21. aprillil vaatles osakonna arhivaar-referent Maris Kuperjanov lühiloengus “Koroonaviiruse päritolust läbi huumoriprisma” viimastel kuudel palju kõneainet pakkunud uut koroonaviirust ja selle päritolu selgitusi internetimeemides.

22. aprillil käsitles osakonna vanemteadur Piret Voolaid loengus “Antiikaegne ilmatarkus: Üks pääsuke ei tee suve” kevadega seotud rahvatarkusi.

23. aprillil vaatles osakonna juhtivteadur Mare Kõiva loengus “Jüripäev. Kas müüdid kajastuvad vernakulaarsetes praktikates?” püha Jüri müüdi ühendusi vanemate ja tänapäevaste kultuuriliste kogemustega, samuti müüdi sümbolseid, materiaalseid ja visuaalseid aspekte.

23. aprillil käsitles osakonna teadur Nikolai Anisimov oma loengus udmurdi tänase mälestuspraktika toidukode. Ta rääkis olulisematest roogadest ja jookidest ning rituaalse toiduga seotud sümbolikast ja semantikast. Tähelepanu keskmes oli ka toidukultuuri muutumine viimaste aastakümnete jooksul, samuti valmis temalt kuulamiseks udmurdikeelne loeng udmurdi esivanemate kultusest ja teise maailma kujutelmadest.

6. mail tutvustas Pariisi INALCO soomeugri uuringute professor ja Tartu Ülikooli etnoloogia õppetooli teadur Eva Toulouze loengus “Joomine udmurdi moodi” udmurdi puskari, kumõška, joomise traditsioone. Vanasti peamiselt rituaalidega seotud jooki kasutatakse tänapäeval peamiselt külaliste vastuvõtmise ja tähistamise puhul. Loeng tutvustas sellega kaasnevaid žeste ja reegleid, nõusid, kus kumõškat hoitakse ja kuidas seda tarbitakse.

6. mail esitas osakonna vanemteadur Piret Voolaid loengu “Parem üks nädal liiga kaua kui üks päev liiga vähe: Vanasõnad ametlikus ja rohujuuretasandi kriisisuhtluses”. Vanasõna vormi võib koroonakriisi laiaplaanilises suhtluses käsitleda kui metalingvistilist koodi, mõjuvõimsat kõneornamenti, mida kasutatakse sõnumi edasiandmisel,

et sõnumi tähendus suhtluspartnerile paremini päralt jõuaks. Loengus on juttu, milliseid varem tuntud vanasõnu ja millistes situatsioonides on kriisikommunikatsioon kasutatud, milliseid uusi vanasõnu on lisandunud.

10. mail jagas Eesti-uuringute Tippkeskus videot “Emadepäeva omlett. Lasteaia e-õppe ülesanne”.

19. mail rääkis osakonna juhtivteadur Mare Kõiva maittervitudest.

26. mail küsis osakonna juhtivteadur Mare Kõiva loengus “Maa päev – 22. aprill. Häälletu kevade vastu, maailmas ja Eestis”, kas me mäletame, milline seos ja tähendus on Maa päeval ja puude kallistamisel ning kuhu paigutub Eestis algatatud kampaania “Teeme ära!”.

31. mail esitas osakonna teadur Nikolai Kuznetsov Krista Ojasaare luulet komi keeles,

8. juunil rääkis osakonna vanemteadur Reet Hiiemäe loengus “Haigusdeemon, viljakussümbol, patuoinas: kodukits usundiliste tähenduste pöörises” sellest, kuidas inimesed on püüdnud ja püüavad leida hädades süüdistatavat.

9. juunil rääkis osakonna nooremteadur Anastasiya Fiadotava loengus “Mother-in-law jokes – How do we use them and what do they mean?”, kuidas ämma-naljad toimivad valgevene perefolklooris. Jutt keskendus nende naljade peateemadele, sotsiaalsele kontekstile, milles need levivad, ja nende naljade tähendusele pereliikmete isiklikes suhetes.

17. juunil esitas Tallinna Ülikooli magister Bianka Makoid loengu “Kasvatus kui fenomen eesti vanasõnades”.

6. juulil tutvustas osakonna teadur Nikolai Anisimov loengus “Kalmistu udmurdi traditsioonilises kultuuris” kalmistuga seotud ettekujutusi, kultusepaigaga seotud erinevaid käitumuslikke stereotüüpe, tabusid ja ettekirjutusi udmurtidel. Uurimus põhineb trükistes avaldatud ja autori poolt erinevate udmurdi etniliste rühmade juures välitööde käigus kogutud materjalidel.

10. juulil rääkis osakonna nooremteadur Anastasiya Fiadotava loengus “Cooking with humour. Belorussian humorous folklore about family cooking traditions” Valgevene köögiga seotud pärimusest ja naljadest.

10. juulil käsitlesid Elena Boganeva ja Mare Kõiva oma ühisloengus Eesti Kirjandusmuuseumi venekeelse arhiivi mütoloogiliste motiividega muinasjutte.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

Kaitstud doktoritöö

Irina Sadovina kaitses **15. juunil** Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi nõukogu ees veebikeskkonnas Microsoft Teams doktoriväitekirja “In Search of Vedic Wisdom: Forms of Alternative Spirituality in Contemporary Russia” (Veedade tarkuse otsinguil: alternatiivne vaimsus tänapäeva Venemaal). Juhendaja oli professor Ülo Valk, oponent dr Kaarina Aitamurto (Helsingi Ülikool).

Kaitstud magistritööd

Amaliya Prtavyan kaitses **29. juunil** Teamsi keskkonnas Tartu Ülikooli folkloristika ja pärandirakenduste õppekaval magistritööd “Magic and its Social Context in Contemporary Armenia: From Belief Narratives to Family Relations” (Maagia ja selle sotsiaalne kontekst tänapäeva Armeenias: usundilistest juttudest perekondlike suheteeni). Juhendaja professor Ülo Valk, oponent dr. Judit Kis-Halas Ljubljana Ülikoolist.

Paulina Vituščanka kaitses **29. juunil** Teamsi keskkonnas Tartu Ülikooli folkloristika ja pärandirakenduste õppekaval magistritööd “Vernacular Belarusian writing in the Eastern provinces of the Second Polish Republic: a case study of narratives from the Lithuanian Central State Archives 368.1.22 and 368.1.49” (Valgevene rahvalik kirjalikus Teise Poola vabariigi idaprovintside näitel: narratiivid Leedu Riikliku Keskarhiivi kogudest 368.1.22 ja 368.1.49). Töö juhendajad teadur Katre Kikas ja vanemteadur Elo-Hanna Seljamaa, oponent vanemteadur Jonathan Roper Tartu Ülikoolist.

Kaitstud bakalaureusetöö

Carmen Maantoa kaitses **5. juunil** bakalaureusetööd “Naiste pudruriitus Leesoja hiies kui ajalooliste naistepidude traditsiooni sümbolne konstruktsioon uue vaimsuse ja maausu kontekstis” (juhendaja Ergo-Hart Västrik, oponent Katre Koppel).

Liilia Laaneman